

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**Факультет природничих наук
Кафедра географії та природознавства**

**СИЛАБУС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОГРАФІЯ ҐРУНТІВ З ОСНОВАМИ ҐРУНТОЗНАВСТВА»**

**Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітня програма «Середня освіта (географія)»
Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.07 Географія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка**

**Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “26” серпня 2025 р.**

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства
Викладач	Белова Наталія Володимирівна
Контактний телефон викладача	
Е-mail викладача	nataliia.bielova@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Щотижня, згідно розкладу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>«Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства» є навчальною дисципліною, яка передбачена нормативною частиною освітньої програми «Середня освіта (географія)». Це один з важливих розділів ґрунтознавства, який вивчає основні чинники формування ґрунту, закономірності просторового поширення ґрунтів і є основою їх обліку та оцінки як природнього ресурсу. Знання законів географії ґрунтів, зональних і регіональних особливостей ґрунтового покриву потрібні для раціонального використання земельних ресурсів, відновлення родючості деградованих ґрунтів та їх охорони.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою викладання навчальної дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства» є засвоєння студентами знань про ґрунти як природне тіло та складову частину географічної оболонки, умови їх формування, будову, властивості, структуру, закономірності та територіальне розповсюдження різних типів ґрунтів, засоби підвищення їх родючості, відтворення та охорону. Курс охоплює основні відомості про походження, розвиток, будову, склад, хімічні та фізичні властивості, охорону і раціональне використання ґрунтів, географічне поширення на Земній кулі.</p> <p>Основними цілями вивчення дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - отримання знань про ґрунтовий покрив як цілісне просторове утворення, взаємопов'язане із зовнішнім середовищем; про родючість ґрунтів і про принципи її регулювання агротехнічними та меліоративними заходами; - виявлення впливу чинників ґрунтоутворення на формування ґрунтів; - оцінювання складу і властивостей мінеральної та органічної частин ґрунту; - характеристика основних типів ґрунтів і закономірностей їхнього географічного поширення; класифікація, систематика, основні методи діагностики ґрунтів; - визначення фундаментальних питань екологічної ролі ґрунту в біосфері; 	

раціонального використання та охорони ґрунтів.

У результаті вивчення цієї дисципліни студенти повинні

знати:

- елементарні ґрунтові процеси;
- склад і властивості мінеральної та органічної частин ґрунту;
- фізичні, фізико-хімічні властивості ґрунтів;
- режими ґрунтів (повітряний, газовий, тепловий, поживний);
- властивості основних типів ґрунтів і закономірності їхнього географічного поширення.

вміти:

- пояснити генезу ґрунтів;
- характеризувати морфологічні властивості ґрунту;
- за властивостями ґрунтів оцінити рівень їхньої родючості.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані завдання, педагогічні ситуації та практичні проблеми в професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та методики навчання географії, характеризуються комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу у загальноосвітньому навчальному закладі.

Фахові (спеціальні) компетентності:

ФК 1. Наявність системи наукових знань із дисциплін фундаментальної та професійної підготовки, здатність до їх застосування на практиці.

ФК 2. Здатність вільно оперувати фаховими поняттями термінами для виконання професійних завдань.

ФК 6. Здатність працювати із навчально-методичною та науково-географічною літературою, систематично підвищувати професійно-педагогічну кваліфікацію.

ФК 8. Здатність використовувати сучасні методологічні засади предметної спеціалізації, теорії та історії географічної науки для орієнтування у сучасних напрямках галузевих наукових досліджень, використання їх елементів в освітньо-професійній діяльності.

Результати навчання:

ПРН 1. Здатність застосовувати базові знання із фундаментальних природничо-

математичних (вищої математики, фізики, хімії, геології) та суспільно-гуманітарних (філософії, історії, культурології) для глибшого розуміння сутності процесів та явищ у природних оболонках Землі, життєдіяльності людського суспільства.

ПРН 2. Здатність демонструвати глибокі знання сучасних концепцій і теоретичних положень географічної науки, її структурних компонентів, розуміння особливостей та закономірностей просторової організації ландшафтної оболонки Землі.

ПРН12. Здатність чітко і логічно відтворювати базові знання з географії, компетентно розкривати сутність та цінність результатів нових наукових досліджень, нових тенденцій розвитку людської цивілізації.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
практичні заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

<u>Семестр</u>	<u>Спеціальність</u>	<u>Курс</u> (рік навчання)	<u>Нормативний /</u> <u>вибірковий</u>
4	А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)/ А4.07 Географія	2	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість год.		
	лекції	заняття	сам.роб.
Тема 1. Вступ. Географія ґрунтів як наука, дослідження ґрунтового покриву та внесок вітчизняних учених у становлення географії ґрунтів. Фактори, що визначають зональні закономірності географії ґрунтів. Закони фаціальності, вертикальної та горизонтальної зональності, їх сучасне трактування та відображення в структурі ґрунтового покриву планети.	2	2	5
Тема 2. Характеристика ґрунтово-біокліматичних поясів, загальні закономірності поширення зональних, азональних та інтразональних ґрунтів.	2	2	5
Тема 3. Особливості поширення ґрунтів в межах Євразійського континенту. Ґрунтовий покрив Африки та його характеристика. Ґрунтовий покрив Північної Америки та його характеристика. Ґрунтовий покрив Південної Америки та Австралії та його характеристика.	2	2	6
Тема 4. Закономірності поширення ґрунтів в Україні. Ґрунтово-географічне районування України.	2	2	8

<p>Тема 5. Характеристика основних типів, підтипів ґрунтів України та особливості їх поширення. Генетико-морфологічна будова і властивості бурих лісових ґрунтів Українських Карпат і Кримських гір. Ґрунти рівнини України та їх основні особливості.</p> <p>Тема 6. Проблеми оцінки та оптимізації земельних ресурсів України.</p> <p>Тема 7. Світові земельні ресурси, їх характеристика, розподіл та раціональне використання.</p> <p>Агрогенетична характеристика ґрунтів України.</p> <p>Тема 8. Генетико-морфологічна будова і властивості бурих лісових ґрунтів Українських Карпат і Кримських гір. Ґрунти рівнини України та їх основні особливості.</p> <p>Тема 9. Оцінка земельних ресурсів України.</p> <p>Контрольна робота.</p>	2	2	8
	2	2	8
		2	8
		2	6
		2	6
Загалом	12	18	60

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Оцінювання здійснюється за національною на ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи згідно «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Карпатському національному університеті Імені Василя Стефаника» (https://efund.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-orhanizatsiiuosvitnoho-protsesu-ta-rozrobku-osnovnykh-dokumentiv-zorhanizatsii-osvitnoho-protsesu.pdf).</p> <p>Оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти з усіх видів навчальної роботи здійснюється за стобальною шкалою.</p> <p>Поточний контроль включає: тестування, виконання практичних робіт, контрольної роботи та самостійної роботи. Оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти з усіх видів навчальної роботи здійснюється за стобальною шкалою.</p>
Тестування	За кожною темою передбачене тестування, яке проводиться у електронному вигляді або тестові завдання роздруковані. Переважно містить 25 тестових завдань, але може бути і інша кількість.
Практичні роботи	Алгоритм виконання практичних робіт розписаний у методичних рекомендаціях, доступ до яких студенти отримують наперед. Усі завдання також є у системі дистанційного навчання https://d-learn.pnu.edu.ua/ і доступні усім, хто підписався на курс.
Самостійна робота	За результатами самостійної роботи передбачена усна презентація (може бути замінена сертифікатом про

	курси відповідної тематики). Враховуються також тематичні воркшопи, тренінги, семінари тощо, участь у яких підтверджена відповідним документом.
Умови допуску до підсумкового контролю	Здобувач освіти вважається допущеним до семестрового контролю з дисципліни (екзамену), якщо він виконав усі види робіт, передбачені силабусом навчальної дисципліни.
Підсумковий контроль	<p>Семестровий контроль у формі екзамену виставляється на основі результатів роботи студента впродовж усього семестру, підсумкова кількість балів з дисципліни складає максимум 50 (структура балів за поточне оцінювання: тестування - 10 балів, практичні роботи - 30 балів, самостійна робота - 10 балів), за роботу під час екзамену максимально студент може набрати 50 балів.</p> <p>Підсумковий семестровий контроль проводиться у тестовій формі. Білет містить 50 тестових завдань, кожне із яких оцінюється у 1 бал. У випадку, коли студент не погоджується з оцінкою, він має право на апеляцію. Присутність студента на іспиті у день його складання є обов'язковою і не залежить від принципу нарахування підсумкової кількості балів за вивчення навчальної дисципліни. Здобувачі вищої освіти, які не з'явилися на екзамені без поважної причини, вважаються такими, що отримали незадовільну оцінку. Перездача відбувається відповідно до Положення, яке діє у КНУВС</p>

8. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи: подавати своєчасно, у зазначених форматах; доопрацювання можливе за попередньою домовленістю.

Академічна доброчесність: плагіат, фабрикація даних чи використання сторонньої допомоги заборонені. Роботи з ознаками недоброчесності не оцінюються. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатів навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі).

Відвідування занять: Пропущені практичні роботи відпрацьовуються у консультаційні години.

Неформальна освіта: за бажанням студента: участь у воркшопах, тренінгах, конференціях, семінарах тощо може враховуватися як додаткові бали (до 5 балів).

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

В Університеті діють морально-етичні принципи та правила поведінки викладачів і студентів, яких слід дотримуватися у своїй діяльності, прописані в Кодексі честі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

По завершенні вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають можливість пройти опитування у системі Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності <https://d-learn.pnu.edu.ua/> щодо удосконалення якості навчання. Анкета носить анонімний характер і включає 10 запитань, відповіді на них будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності студентів, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати їх пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

9. Рекомендована література

1. Аріон О.В. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: Навчально-методичний посібник / О.В. Аріон, Т.Г. Купач, С.О. Дем'яненко . – К., 2017. – 226 с.
2. Баранник А.В., Позняк С.П. Гірсько-лучно-буроземні ґрунти Свидовецького і Чорногірського масивів Українських Карпат: монографія. Кам'янець-Подільський : Друкарня Рута, 2019. – 136 с.
3. Войтків П.С., Позняк С.П. Буроземи пралісів Українських Карпат : монографія Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Л., 2009. – 244 с.
4. Ґрунтознавство: Підручник / [Д. Г. Тихоненко, М. О. Горін, М. І. Лактіонов та ін.]; за ред. Д. Г. Тихоненка. К.: Вища освіта, 2005. – 703 с.
5. Ґрунтознавство: навч. посібник / А.А. Юрченко, І.Г. Миронова ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро : НТУ «ДП», 2022. – 225 с.
6. Іванюк Г. С. Біопродуктивність ґрунтів : навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 349 с.
7. Іванюк Г. С. Класифікація і діагностика ґрунтів : навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 334 с
8. Кирильчук А.А., Бонішко О.С. Хімія ґрунтів. Основи теорії і практикум: навч. пос. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – 354 с.
9. Лабораторно-аналітичні роботи з ґрунтознавства / Укладачі: В. Гаськевич, Г. Підвальна. Львів, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 96 с.
10. Мазник Л.В., Позняк С. П. Генетико-географічні дослідження ґрунтів західних областей України: монографія. Львів: Видавн. центр ЛНУ, 2014. – 244 с.
11. Назаренко І. І., Польчина С. М., Нікорич В. А. Ґрунтознавство: Підручник.

Чернівці: Книги ХХІ, 2004. – 400 с.

12. Наконечний Ю.І., Позняк С.П. Ґрунти заплави ріки Західний Буг: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 220 с.

13. Папіш І. Я, Позняк С. П., Іванюк Г. С., Ямелинець Т. С. Ґрунтово-географічне районування Українського Полісся // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2016. №2 (випуск 41). С. 31 – 42.

14. Підвальна Г.С., Позняк С.П. Ґумусовий стан автоморфних ґрунтів Пасмового Побужжя: Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 192 с.

15. Позняк С. П., Красєха Є. Н. Чинники ґрунтоутворення. Львів: Видав. Центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 400 с.

16. Позняк С. П., Красєха Є. Н., Кіт М. Г. Картографування ґрунтового покриву: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 500 с.

17. Позняк С.П., Ґрунтознавство і географія ґрунтів: підручник. У двох частинах. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 270 с. – 286 с.

18. Позняк С.П., Папіш І.Я, Іванюк Г.С., Ямелинець Т.С. Ґрунтово-географічне районування широколистяно-лісової ґрунтово-біокліматичної зони України // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2019. № 1 (випуск 46). С. 26 – 39.

19. Теорія і практика генетичного ґрунтознавства: колективна монографія / за ред. З. П. Паньківа. – Львів, 2023. – 242 с.

20. Ямелинець Т. С. Інформаційне ґрунтознавство : монографія / Тарас Ямелинець. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 352 с.

Викладач:

доцент кафедри географії та природознавства Наталія БЄЛОВА